

ПРАВО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

УДК 341.234

Дарцимелія Н.А. (Dartsimeliya N.A.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Проаналізовано особливості правового регулювання прав національних меншин згідно міжнародного права та національного законодавства України. Виявлені та описані деякі проблеми, які виникають у національних меншин при реалізації та захисту своїх прав на Україні, а також шляхи їх усунення.

Ключові слова: національні меншини, права людини, рівність.

Features of the legal regulation of rights of national minorities were analyzed according to the international law and Ukrainian legislation. The article identifies and some problems connected with the implementation and protection of national minority's rights in Ukraine and the ways of their elimination.

Key words: national minority, human rights, equality.

На сьогоднішній день більшість сучасних держав відносяться до багатонаціональних - мова йде тільки про те, наскільки великі частки та ролі різних народів у тій чи іншій державі. Україна, у тому числі, позиціонує себе як багатонаціональна держава, тобто держава, на території якої проживають різні народи. За офіційними даними останнього перепису населення в Україні 2001 року українці становлять 77,82% від всього населення держави, росіяни - 17,28%, іншими великими етнічними групами населення України є: білоруси (0,57%), молдаване (0,54%), болгары (0,42%), угорці (0,32%), румуни (0,31%), поляки (0,30%).

На сьогоднішній день відсутнє загальновизнане всіма або хоча б частиною держав поняття меншин. У Законі України «Про національні меншини в Україні» [1], зокрема у статті 3, визначається, що до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національної самосвідомості та спільності між собою.

Найбільш класичним визначенням поняття національної меншини серед вчених є визначення національної меншини С. М. Пунжіна: «национальное меньшинство – это, по сравнению с остальной частью населения государства, меньшая по численности, не занимающая доминирующего положения группа, члены которой – граждане этого государства – обладают этническими, религиозными или языковыми характеристиками, отличающимися от таковых остальной части населения, и проявляют, пусть даже косвенно, чувство солидарности в целях сохранения своей культуры, своих традиций, религии или языка» [2, с. 85].

Перші міжнародні документи, присвячені захисту прав людини та національних меншин на універсальній основі, з'явилися лише після другої світової війни. До їх числа, перш за все, відносяться Загальна декларація прав людини (1948 р.), а також Міжнародний пакт про права людини (1966 р.).

Зокрема, у Загальній декларації прав людини [3], в статті 2 вказано: кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, не зважаючи на расу, колір шкіри, мову, релігійні переконання, політичні або інші переконання, національність чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Однак у Загальній декларації визначається лише недопущення дискримінації за національними ознаками, і тільки в 1950 році в Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод [4] вживається таке поняття, як національні меншини. Стаття 14 «Заборона дискримінації» говорить: користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без якої б то не було дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного

чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за будь-якими іншими ознаками.

Прийнятий у 1966 році Міжнародний пакт про громадянські та політичні права містить спеціальну статтю, присвячену національним меншинам, яка проголошує: «У тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншини, особам, які належать до таких меншин, не може бути відмовлено в праві спільно з іншими членами цієї ж групи користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою» (ст.27).

Єдиним договором Організації Об'єднаних Націй, повністю присвяченим особливих прав меншин, є Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин [5]. Відповідно до Декларації особам, які належать до меншин, гарантуються: охорона державами їх існування та їх національної чи етнічної, культурної, релігійної та мовної самобутності (стаття 1);

- право користуватися надбань своєї культури, сповідувати свою релігію та відправляти релігійні обряди, а також використовувати свою мову в приватного життя та публічно (стаття 2.1);

- право брати участь у культурному, релігійному, суспільного, економічного та державного життя (стаття 2.2);

- право брати участь у прийнятті рішень на національному та регіональному рівнях, що стосуються того меншини, до якої вони належать (стаття 2.3);

- право встановлювати і підтримувати мирні контакти з іншими членами своєї групи і з особами, що належать до інших меншин, як усередині країни, так і за межами державних кордонів (стаття 2.5);

- свобода здійснювати свої права як індивідуально, так і спільно з іншими членами своєї групи, без якої б то не було дискримінації (стаття 3).

Незважаючи на те, що в міжнародному праві існує ряд документів що регламентують права та свободи національних меншин, це питання до сих пір вимагає удосконалення та більш детальної регламентації. Що ж стосується

національного законодавства України, природно воно розроблено з урахуванням світових тенденцій захисту прав та законних інтересів національних меншин, але питання практичної реалізації зафіксованих положень ще потребує вдосконалення.

У статті 11 Конституції України проголошено: держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Однак, необхідно підкреслити, що за останні роки в Україні простежується тенденція зростання випадків проявів ксенофобії та расизму. За даними Конгресу національних громад України в 2006-2008 рр. чітко стала тенденція до зростання злочинів на ґрунті ненависті. За даними правоохоронних органів, у 2006 р. від рук расистів на вулицях українських міст постраждали 14 чоловік; два напади закінчилися для жертв летальним результатом.

Відповідно до виступу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніни Карпачової на представленні у Верховній Раді України Спеціальної доповіді «Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини» від 10 грудня 2008 року [6] всупереч суттєвого вдосконалення законодавства, в країні гостро стоять проблеми виконання Україною зобов'язань, передбачених міжнародними актами. У березні 2007 року заробив Державний комітет у справах національностей і релігій, до ведення, якого належать питання боротьби з проявами расизму і расової дискримінації.

В цілому національні меншини в Україні стрімко впроваджуються в соціум і стають невід'ємною її частиною зі своєю культурою та самобутністю. Багато і проблем, але в основному вони вирішуються зусиллями громадських організацій, таких як євразійський єврейський конгрес, Об'єднання комітетів на підтримку євреїв в колишньому СРСР (UCSJ) та Конгресу національних громад України (КНОУ), крім згаданих, над проблемою в тій чи іншій мірі працюють: Українська асоціація «Міжнародна амністія», Ініціатива «Без

кордонів», Українська Гельсінська група, українські представництва Міжнародної організації міграції та HIAS) і т.п., хотілося б, звичайно, що б держава, в особі своїх уповноважених органів, приділяла більше уваги розв'язанню і врегулюванню проблем ксенофобії та расизму, які реально назрівають на всій території України.

Література:

1. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 року. www.zakon.rada.gov.ua
2. Пунжін С.М. Проблема захисту прав національних меншин у міжнародному праві // Держава і право. – № 8. – 1992. – С. 125.
3. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року. www.zakon.rada.gov.ua
4. Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 р. www.zakon.rada.gov.ua
5. Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин. Прийнята резолюцією 47/135 Генеральної Асамблеї від 18 грудня 1992 року. www.zakon.rada.gov.ua
6. Виступ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніни Карпачової на представленні у Верховній Раді України Спеціального доповіді «Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини» від 10 грудня 2008 року // Голос України від 10.02.09. www.golos.com.ua/rus/article/1234187433.html